

ФОРМУВАННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СОЦІУМУ

О. Д. Литвиненко

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології
ОНУ імені І. І. Мечникова

Серед провідних проблем української молоді, зумовлених розв'язанням актуальних питань сучасного соціуму, особливого значення набуває дослідження ролі і структури адаптаційного потенціалу особистості. Аналіз особливостей адаптаційної сфери молоді в умовах суспільних трансформацій створює унікальні

можливості для розширення розуміння особистості як системи, що самоорганізується, активного вивчення конструктивних витоків особистості, які дозволяють їй долати складні життєві ситуації.

Серед усіх напрямків пізнання, які мають свої проєкції на методологію дослідження адаптаційної сфери особистості в умовах сучасного соціуму, особливого значення набуває саме адаптаційний потенціал молоді, оскільки поширення цього поняття у теорії та практиці соціальної психології обумовлене завданнями оцінки пристосувальних можливостей молоді людини, диференціації стійких порушень адаптації та минулих дезадаптивних станів [2, 3].

На наш погляд, важливою теоретико-методологічною засадою розробки концепції адаптаційного потенціалу сучасної молоді є основні положення теорії преадаптації особистості, як своєрідного випереджального відображення дійсності, сукупності середовищних (зовнішніх) та особистісних (внутрішніх) умов, які дозволяють індивіду бути більш пристосованим для використання наданих можливостей (А. Г. Асмолов) [1]. Основна функція преадаптації – психологічна готовність людини до змін, тому основне навантаження полягає на пластичність психіки, компетентнісні здібності суб'єкта: задачі преадаптації протилежні задачам гомеостазу, який спрямовується на збереження заданих констант (у бік ідеалу безпеки). У контексті дослідження адаптаційного потенціалу молоді в умовах сучасної України механізм преадаптації забезпечує готовність особистості до майбутніх невизначених ситуацій та «балансуючий відбір», який підтримує різноманітність поведінки й одночасно стабілізує її.

Репрезентований у психологічній науці адаптаційний потенціал особистості у контексті даного дослідження розглядається нами як складна ієрархічно-паритетна система адаптивностей, як рівнів соціально-психологічної здатності людини до пристосувань у складному світі, що обумовлюють успішну адаптацію: внутрішньоособистісної, міжособистісної, відсутності дезадаптаційних порушень, особистісного соціально-психологічного потенціалу та компетентнісної адаптивності.

Кожен із даних видів адаптивностей є складним, системно організованим психологічним феноменом та відображає склад і структуру цілісного конструктору адаптаційного потенціалу [2, 3].

Для вивчення особливостей формування адаптаційного потенціалу сучасної української молоді нами було теоретично обґрунтовано створення соціально-психологічної програми розвитку адаптаційного потенціалу сучасної молоді та емпірично перевірено її ефективність [2].

Мета соціально-психологічної програми розвитку адаптаційного потенціалу полягає у допомозі сучасній молоді у подоланні труднощів переходу до професійного та самостійного життя, особистісних бар'єрів на шляху до успішного розвитку та взаємодії, освоєння у нових колективах. Соціально-психологічна програма розвитку адаптаційного потенціалу містить комплекс теоретичних та практичних інформаційних модулів, які можуть бути скореговані з урахуванням специфіки цільової аудиторії.

За результатами перевірки ефективності соціально-психологічної програми розвитку адаптаційного потенціалу сучасної молоді України було виявлено, що найбільша ефективність соціально-психологічної програми встановлена за показником компетентнісної адаптивності (32,7%), що забезпечує розвиток вміння застосовувати власні компетенції, успішно діяти на основі практичного досвіду при вирішенні завдань та здатністю опановувати стресові фактори в ході адаптаційних процесів. Зростання на 11,5% показника «Поведінкової шкали» забезпечує баланс відповідності дій та вчинків сучасної молоді вимогам здорового способу життя, рівномірний та впевнений розвиток здібностей пристосування до умов сучасного соціуму та подолання складних ситуацій. Емоційна складова здоров'я у вигляді показника «Емоційна шкала» за ефективністю соціально-психологічної програми також зазнала позитивних змін на 11% – зменшення рівню тривожності та відтворення внутрішньо збалансованого емоційного стану. За показником «Когнітивна шкала» позитивні зміни визначилися у збільшенні на 6,5%, що забезпечує усвідомлення досліджуваними важливості здоров'я та

основних факторів власних переваг та ризику. За «Ціннісно-мотиваційною шкалою» не було виявлено позитивних змін. На наш погляд, компоненти особистості, що входять до складу «Ціннісно-мотиваційна шкала» є більш глибинним утворенням, вони змінюються за допомогою глибинної психотерапії та потребують додаткового часу для змін.

Список використаної літератури

1. Асмолов А. Г. Преадаптация к неопределенности как стратегия навигации развивающихся систем: маршруты эволюции / А. Г. Асмолов, Е. Д. Шехтер, А. М. Черноризов // Вопросы психологии. - 2017. – № 4. – С. 3-26.
2. Литвиненко О. Д. Соціально-психологічна програма розвитку адаптаційного потенціалу сучасної молоді та її ефективність / О. Д. Литвиненко // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. – № 3 (47). – Т. 3. – С. 127-134.
3. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16-24.